

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-311-8-36>

**EMOTIONALITY AS A COMPONENT
OF SCIENTIFIC COGNITIVE ACTIVITY**

**ЕМОЦІЙНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК
НАУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Diadiura G. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of the Ukrainian Language
and General Linguistics
Cherkasy State Technological
University*

Дядюра Г. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
та загального мовознавства
Черкаський державний
технологічний університет*

Kukharieva–Rozhko V. I.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of the Ukrainian Language
and General Linguistics
Cherkasy State Technological
University*

Кухарєва-Рожко В. І.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
та загального мовознавства
Черкаський державний
технологічний університет*

Kolesnyk D. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages
and International Communication
Cherkasy State Technological
University
Cherkasy, Ukraine*

Колесник Д. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
та міжнародної комунікації
Черкаський державний
технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

Експресивність співвідносна з категорією прекрасного, тобто є естетичною ознакою мовлення. «Здавалося б, – зазначає Н. Непій-вода, – дотримання естетичних вимог не повинне стосуватися наукового стилю, що традиційно склався як позбавлений емоцій (особливо це стосується науково-технічних текстів). А проте категорія прекрасного охоплює не тільки твори художньої літератури як різновиду мистецтва. Прекрасним – інтелектуально прекрасним – може бути й науковий твір. Естетична цінність наукових творів полягає

насамперед у ясності, логічності, стрункості передаваних думок. Наукові тексти, які мають ясний зміст, захоплюють фахівця, дають йому відчуття естетичної насолоди» [5, с. 216–217].

Емоційність як складник пізнавальної діяльності набуває дедалі більшої ваги. Це пов'язано з ускладненням наукових знань, з урізноманітненням шляхів пізнання. Американський історик науки Дж. Холтон пише: «Більшість публікацій є безпосередніми реконструкціями прямолінійного, поступового прогресу, що здійснюється за логічними законами, при простій взаємодії між експериментом, теорією й успадкованими поняттями. Цікаво однак те, що це несправедливо якраз щодо деяких найбільш глибоких і плідних своїми наслідками робіт. Тут ми чітко спостерігаємо очевидно нелогічні, нелінійні і, як наслідок, «ірраціональні» елементи, які накладаються на логіку самих понять. Є безліч випадків, які підтверджують роль «ненаукових» висновків, емоційних мотивацій, різноманіття темпераментів, інтуїтивних стрибків, талану, не кажучи вже про неймовірну наполегливість, з якою відстоюються певні ідеї всупереч тому фактові, що вони вступають у конфлікт з очевидними експериментальними даними, або про нехтування теоріями, які б якнайшвидше розв'язали експериментальну загадку» [3, с. 109–110]. Отже, емоції, чуттєвий досвід, інтуїція – все це відіграє дедалі більшу роль у пізнанні.

Ускладнення і збільшення кількості наукових знань потребувало їхнього зберігання і систематизації, тобто певної організації (сукупності правил, які уможливають робити висновки на основі вихідних даних або припущень). Організація знань у наш час відіграє, можливо, більшу роль, ніж пов'язані з ними числові значення [2, с. 18].

Фахівці інженерії знань, запроваджуючи т. зв. експертні системи, в основі яких лежить формалізація знань, стикаються з проблемою отримання від спеціаліста знань у формі, придатній для обчислювальної машини. Існують методики одержання знань від експертів, формалізації знань тощо. Це змушує розставити нові акценти в теорії і практиці наукового викладу, окреслити нові орієнтири традиційної текстотвірної діяльності в науковій сфері. Йдеться насамперед про відповідну мовну організацію інформації – на основі структурованості знання. Сучасний науковий текст повинен бути придатним до формалізації (тобто до збереження вміщеної в ньому інформації за допомогою немовних засобів), а отже, має бути максимально структурованим і стандартизованим.

Однак мовна організація деяких сучасних наукових текстів суперечить наведеним міркуванням. Наприклад, у наукових текстах

часто простежується своєрідний науково-іронічний стиль. До того ж він не веде до белетризації викладу (на зразок науково-популярної літератури), а співіснує з формалізованим викладом, максимально наближеним до передачі знань за допомогою різних немовних семіотичних систем високої складності. Розвиток такого стилю, вважає Н. Непийвода, пов'язаний з позамовними обставинами, зокрема з розвитком комп'ютерної техніки. Користувач спілкується з комп'ютером як із живою істотою, водночас усвідомлюючи, що він (комп'ютер) такою істотою не є. Це зумовлює появу іронічних відтінків у репліках користувача, спрямованих до комп'ютера, на відміну від ставлення до традиційного наукового тексту, з яким, як правило, не розмовляють.

Сучасний науково-іронічний стиль, як зауважує Н. Непийвода, поступово заступає стародавню традицію беземоційного викладу. Хоча за кілька століть традиція беземоційності усталилася і перебороти її досить важко: «На жаль, «аскетична традиція», яка почалася, мабуть, з Ньютона і започаткувала в ті часи лицемірну скромність звичайв англійських середньовічних церковних університетів (Кембридж), змушує багатьох авторів аж до сьогодні ретельно вилучати з наукових повідомлень усе те, що, на їхню думку, безпосередньо не стосується одержаних результатів і використаних методів» [5, с. 108–109].

Нині, коли інформацію часто сприймають з екрана комп'ютера (навіть якщо це звичайний, традиційний науковий текст), її засвоюють дещо по-іншому, ніж з книги чи журналу. Під впливом комп'ютеризації розвинулася стисла, динамічна, експресивна форма вираження думки. Це опосередковано впливає на форму традиційних наукових текстів, оскільки їх усе частіше починають створювати ті, хто працює з комп'ютером.

Отже, якісні зміни у сферах суспільного життя зумовлюють зміни мовної продукції, яка обслуговує ці сфери. Новий етап розвитку науки вносить зміни не тільки в матеріальні сторони життя, а й змінює форму продуктів інтелектуальної діяльності людини.

Серед причин проникнення емоційних елементів до наукового викладу дослідники називають насамперед той беззаперечний факт, що в кожному стилі є елементи інших стилів, оскільки практичними реалізаторами різних стилів є ті самі люди, які залежно від обставин (сфери спілкування) використовують ту чи іншу систему мовних засобів. Відомо, що історично науковий стиль розвинувся на основі художнього й запозичив від нього немало засобів і прийомів висловлювання. З часом наукова мова, виробляючи і кристалізуючи свій стиль, дедалі більше відходить від мови художньої [4, с. 27].

Одна з причин проникнення емоційних елементів у науковий стиль – такий вид наукової діяльності, як полеміка, що неодмінно виникає під час фіксування процесу діалектичного пізнання, процесу, пов’язаного з пошуком істини, ствердженням і зіставленням.

До причин порушення строгої логічності наукового викладу належить також недостатня обробленість мовних засобів, необхідних для наукового стилю. Загалом специфічне використання емоційних елементів у науковому викладі, доцільне введення суб’єктивної оцінки на загальному фоні логічно побудованого термінованого мовлення – все це дає змогу зберегти єдність наукового стилю [1, с. 52].

Література:

1. Дядюра Г. М., Кухарева-Рожко В. І., Ракшанова Г. Ф. Когнітивно-комунікативні аспекти наукового тексту : монографія. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2013. 226 с.
2. Эли Дж., Кумбс М. Экспертные системы: Концепции и примеры / пер. с англ. М. : Финансы и статистика, 1987. 192 с.
3. Карцев В. П. Социальная психология науки и проблемы историко-научных исследований. М. : Наука, 1984. 312 с.
4. Кадомцева Л. О. Образность научной речи как стилевая категория. *Вісник Київського ун-ту*. 1987. Вип. 29: Літературознавство, мовознавство. С. 102–106.
5. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект). К. : ТОВ «МФА», 1997. 303 с.